

ВЕЛИКА
УКРАЇНСЬКА
ЮРИДИЧНА
ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ 13

МІЖНАРОДНЕ
ПРИВАТНЕ ПРАВО

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корещького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 13

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Харків
«Право»
2021

УДК 340(477)(031)
В27

Редакційна колегія 13-го тому:

А. С. Довгерт (голова),
О. Ю. Серьогін (відповідальний секретар),
В. І. Борисова, В. Я. Калакура, О. О. Кот, О. В. Кохановська,
Н. С. Кузнецова, Д. В. Лук'янов, І. А. Шуміло

*Видання цього тому здійснено за підтримки
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук України*

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016— .

ISBN 978-966-937-048-8

Т. 13 : Міжнародне приватне право / редкол.: А. С. Довгерт (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2021. — 864 с. : іл.

ISBN 978-966-998-309-1

Видання є першим в Україні систематизованим зводом знань про міжнародне приватне право. Статті Енциклопедії розкривають сучасний правовий інструментарій, що використовується для регулювання міжнародних приватних відносин.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів закладів вищої освіти, а також усіх тих, хто цікавиться сучасною доктриною та практикою міжнародного приватного права.

УДК 340(477)(031)

ISBN 978-966-998-309-1 (т. 13)

ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2021
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, 2021
© Національний юридичний університет імені Яро-
слава Мудрого, 2021
© Видавництво «Право», 2021

іноз. країни або транснац. торг. права *lex mercatoria* як зобов'язального статусу договору тощо.

Отже, зовнішньоекон. договір (контракт) – це матеріально оформлена угода 2-х або більше суб'єктів зовнішньоекон. діяльності та їхніх іноз. контрагентів (суб'єктів госп., зокрема підприємницької, діяльності), яку спрямовано на встановлення, зміну або припинення їхніх взаємних прав і обов'язків у зовнішньоекон. діяльності.

У міжнар. договорах України, зокрема *Конвенції ООН про договори міжнар. купівлі-продажу товарів, Конвенції УНІДРУА про міжнар. фін. лізинг, Конвенції УНІДРУА про міжнар. факторинг*, критерієм визнання відп. поіменованого договору (контракту) «міжнар.» є не «нац. належність» сторін, а місцезнаходження їхніх комерц. підприємств (*place of business* – постійне місце здійснення комерц. діяльності) у різних державах. Такий критерій передбачено у зак-ві України щодо функціонування міжнар. комерц. арбітражу, до якого сторони можуть передавати спори з договірних відносин під час здійснення зовнішньоторг. та ін. видів міжнар. екон. операцій, якщо комерц. підприємство хоча б однієї з них перебуває за кордоном.

Під час визначення сфери застосування наведених та ін. конвенцій, Принципів УНІДРУА безпосередньо в їх текстах і коментарях конкретизовано концепцію «комерц. договору». При цьому не береться до уваги цив. або торг. статус сторін чи характер договору, а мається на увазі їх відмежування від договорів споживання, які передба-

чають придбання товарів, одержання послуг не для цілей підприємницької діяльності, а для особистого, сімейного або домашнього використання.

У коментарях Міжнар. ін-ту з уніфікації прив. права до Принципів УНІДРУА додатково зазначено, що концепція «комерц. договору» спрямована на розширення сфери прав. регулювання, охоплюючи не лише договори, що передбачають здійснення експорту чи імпорту, а всі договори, укладені з метою отримання прибутку або ін. вигоди. Унаслідок цього вона не враховує традиційно існуючий в окремих прав. системах поділ договорів на «комерц.» («підприємницькі») та «цив.» («прив.»). Своєю чергою, такі комерц. договори не вважатимуться «міжнар.» лише у разі відсутності у договірних правовідносинах іноз. елементів.

Лит.: Вилкова Н. Г. Договорное право в международном обороте. Москва, 2004 ; Розенберг М. Г. Международная купля-продажа товаров: Комментарий к правовому регулированию и практике разрешения споров. Москва, 2010 ; Berger K. P. The creeping codification of the new *lex mercatoria*. Kluwer Law Int., 2010 ; Principles of International Commercial Contracts 2010. Rome, 2010. URL: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf> ; Міжнародне приватне право / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. Київ, 2014.

В. І. Король.

КОМІСІЯ ООН З ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ, ЮНСІТРАЛ
(англ. – *United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL*) –

допоміжний орган Ген. Асамблеї ООН, створений 1966 із метою сприяння розвитку права міжнар. торгівлі. Створюючи цю орг-цію, Ген. Асамблея ООН визнала, що однією з перешкод для торг. потоків є розбіжності, що виникають у результаті застосування законів різних держав із питань міжнар. торгівлі, у зв'язку з чим Комісія розглядалася як інструмент, за допомогою якого ООН могла б відігравати активнішу роль у скороченні чи усуненні цих перешкод.

Ген. Асамблея ООН надала *ЮНСІТРАЛ* заг. мандат, доручивши їй сприяти прогресивному узгодженню та уніфікації права міжнар. торгівлі. Відтоді Комісія є осн. прав. органом системи ООН у сфері права міжнар. торгівлі. *ЮНСІТРАЛ* здійснює свій мандат шляхом: а) координування роботи орг-цій, що діють у цій сфері, і заохочення співробітництва між ними; б) заохочення більш широкої участі в існуючих міжнар. конвенціях і більш широкого визнання існуючих типових і уніфікованих законів; в) підготовки або заохочення прийняття нових міжнар. конвенцій, типових і уніфікованих законів, а також заохочення кодифікації і більш широкого визнання міжнар. торг. термінів, положень, звичаїв і практики у співпраці, коли це видається доречним, з орг-ціями, що працюють у цій галузі; г) дослідження шляхів і засобів, що забезпечують однакове тлумачення і застосування міжнар. конвенцій і уніфікованих законів у сфері права міжнар. торгівлі; е) збору і поширення інформації про нац. зак-ва і сучасні юрид. заходи,

включаючи прецедентне право, у сфері права міжнар. торгівлі та ін.

ЮНСІТРАЛ відіграє важливу роль у розробленні прав. засад у межах здійснення свого мандату зі сприяння прогресивному узгодженню та модернізації права міжнар. торгівлі шляхом підготовки і заохочення застосування і прийняття нормат. і ненормат. документів у низці ключових сфер комерц. права. До таких сфер належать вирішення спорів, міжнар. договірні практика, транспорт, неспроможність, електронна торгівля, міжнар. розрахунки, закупівлі і продаж товарів. Документи *ЮНСІТРАЛ* розробляються у ході міжнар. процесу за участю широкого кола учасників, у т. ч. держав – членів *ЮНСІТРАЛ*, ін. держав та запрошених міжурядових і неурядових орг-цій. Ці документи набули широкого визнання, адже підходять для різних прав. систем і країн, що перебувають на різних етапах екон. розвитку. За роки свого існування *ЮНСІТРАЛ* дістала визнання як осн. прав. орган системи ООН у сфері права міжнар. торгівлі.

Сьогодні до складу *ЮНСІТРАЛ* входять 60 держав-членів, які обираються Ген. Асамблеєю ООН. Структура членського складу *ЮНСІТРАЛ* забезпечує представництво різних географічних регіонів світу і осн. екон. і прав. систем, зокрема в число держав-членів входять 14 держав Африки, 14 країн Азії, 8 держав Східної Європи, 10 держав Лат. Америки і Карибського басейну і 14 держав Західної Європи та ін. Члени *ЮНСІТРАЛ* обираються на 6 років, причому термін повноважень половини членів Комісії

закінчується кожні 3 роки. Спочатку до складу Комісії входило 29 держав. У 1973 рішенням Ген. Асамблеї ООН членський склад був розширений до 36 держав, а в 2002 – до 60.

ЮНСІТРАЛ має свій офіц. веб-сайт – www.uncitral.org, який представлений 6-ма офіц. мовами ООН (англ., арабська, іспанська, китайська, російська та франц.). Матеріали сайту регулярно оновлюються і включають всі недавно розроблені орг-цією документи; інформацію про засідання та ін. заходи ЮНСІТРАЛ; тексти різних прийнятих документів і пояснювальні записки до них; перелік конвенцій і типових законів з інформацією про хід їх прийняття і включення у внутр. зак-во; резюме справ і збірники з прецедентного права, підготовлені в рамках системи «Прецедентне право за текстами ЮНСІТРАЛ». Офіц. зб. Комісії є щорічник ЮНСІТРАЛ (*UNCITRAL Yearbook*), до якого включаються всі осн. документи за певний рік.

Робота ЮНСІТРАЛ організована і проводиться на 3-х рівнях: 1-й – діяльність ЮНСІТРАЛ (часто іменується Комісією), робота якої проходить у формі щорічної пленарної сесії; 2-й – діяльність міждержавних робочих груп, які переважно займаються розробленням тем, включених у програму роботи ЮНСІТРАЛ, а 3-й – робота секретаріату, який надає Комісії та її робочим групам сприяння у підготовці й проведенні їхньої діяльності. Робота на сесіях ЮНСІТРАЛ охоплює завершення підготовки та прийняття проєктів текстів, які направляються робочими групами; розгляд допові-

дей робочих груп про хід виконання їхніх відп. проєктів; розгляд резолюцій Ген. Асамблеї стосовно діяльності ЮНСІТРАЛ; адмін. питання. На початку кожної щорічної сесії держави-члени обирають бюро Комісії у складі голови, 3-х заступників голови та доповідача, які виконують свої функції до початку наступної сесії. До складу бюро входять представники кожного з 5-ти регіонів, від яких висуваються члени Комісії. Робочим групам, як правило, доручається осн. підготовча робота за темами, що включені у програму роботи ЮНСІТРАЛ, вони зазвичай проводять одну-дві сесії на рік і представляють Комісії доповіді про виконану роботу. Функції секретаріату ЮНСІТРАЛ виконує Відділ права міжнар. торгівлі Управління з прав. питань Секретаріату ООН. Директор цього Відділу виконує обов'язки Секретаря ЮНСІТРАЛ. Секретаріат здійснює такі функції: підготовка досліджень, доповідей і проєктів текстів за темами, які розглядаються, щодо можливого включення у програму роботи в майбутньому; юрид. аналіз; розроблення проєктів і редагування робочих документів і нормат.-прав. текстів за темами, вже включеним у програму роботи; сприяння застосуванню і прийняттю відп. нормат. і ненормат. документів; надання адмін. послуг.

На своїй 1-й сесії (1968) Комісія затвердила 9 тем для своєї майбутньої програми роботи: міжнар. купівля-продаж товарів; міжнар. комерц. арбітраж; міжнар. платежі; транспорт; страхування; інтелектуальна власність; усунення із законів дискримінаційних

положень, що негативно впливають на міжнар. торгівлю; представництво і легалізація документів. До перших 3-х тем, що вважалися пріоритетними, згодом долучилися такі: перевезення, електронна торгівля, закупівлі, неспроможність, урегулювання суперечок у режимі онлайн і мікрофінансування.

ЮНСІТРАЛ застосовує гнучкий і функціональний підхід до використання нею методів для виконання свого мандата з модернізації та погодження права міжнар. торгівлі. Ці методи поділяються на 3 широкі категорії, які належать до різних рівнів: методи нормотворчого, договірного та роз'яснювального характеру.

Найважливішими документами, розробленими та прийнятими Комісією, є: Конвенція про позовну давність у міжнар. купівлі-продажу товарів (1974), Арбітр. регламент ЮНСІТРАЛ (1976), Конвенція про мор. перевезення вантажів (1978), Конвенція ООН про договори міжнар. купівлі-продажу товарів (1980), Конвенція про міжнар. переказні векселі і міжнар. прості векселі (1988), Конвенція про міжнар. змішані перевезення вантажів (1980), Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність (1997), Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронну торгівлю (1996) на ін.

Літ.: Василенко О. С. Роль ЮНСІТРАЛ в уніфікації норм міжнародного приватного права. *Наукові читання, присвячені пам'яті В. М. Корецького*. Київ, 2011 ; A Guide to UNCITRAL. Basic facts about the UNCITRAL. URL: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/12-57491-Guide-to-UNCITRAL-e.pdf>; Facts about UNCITRAL

leaflet. URL: <http://www.uncitral.org/pdf/english/uncitral-leaflet-e.pdf> ; UNCITRAL. URL: <https://www.uncitral.org>

О. В. Руденко.

КОНВЕНЦІЯ ДЛЯ УНІФІКАЦІЇ ДЕЯКИХ ПРАВИЛ МІЖНАРОДНИХ ПОВІТРЯНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ, Монреальська конвенція – багатосторонній міжнар. договір у сфері міжнар. повітряних перевезень, прийнятий 28 трав. 1999 у рамках Дипломатичної конференції з повітряного права у Штаб-квартирі ІКАО у Монреалі. За даними ІКАО, зараз учасницями Монреальської конвенції є 112 держав.

Монреальська конвенція є результатом кодифікації т. зв. Варшавської системи (системи міжнар. уніфікованих документів, що регулювали переважно цив.-прав. відповідальність повітряного перевізника, а також деякі ін. питання). Основу Варшавської системи становила Конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнар. повітряних перевезень, підписана у Варшаві 1929 (Варшавська конвенція).

Відповідно до ст. 1 Монреальської конвенції, вона застосовується до будь-якого міжнар. перевезення пасажирів, багажу або вантажу, яке здійснюється повітряним судном за винагороду або безоплатно.

Своєю чергою, міжнар. перевезення визначається Монреальською конвенцією як будь-яке перевезення, місця відправлення й призначення якого розташовані на території або 2-х держав-учасниць, або однієї й тієї ж, якщо